

At Congregation Ahavath Torah
Englewood, New Jersey

Weekly Parasha Insights

Achrei Mot 5776

Harav Shmuel Goldin, Chief Rabbi
Rabbi Chaim Poupko, Associate Rabbi
Rabbi Morty Kuessous, Assistant Rabbi

Published by: Raphael Benaroya

Parasha Discussion

By: Rabbi Mordechai Gershon (Yeshivat Lev HaTorah, Ramat Beit Shemesh)

Being Alive When Doing Mitzvot

In one of the verses of our parasha in which the mitzvot of the Torah are described, Hashem charged the Jewish people with the mandate “and you shall live by them (the mitzvot)” (Vayikra 18:4). These words lend themselves to several layers of understanding. The Talmud (Yoma 85b) interprets these words as a requirement for one to place his life ahead of the Torah’s commandments. With the exception of idolatry/pagan worship, murder, and acts of sexual immorality, one may not fulfill any mitzvah that threatens his life.

Beyond this interpretation, Rabbi Moshe ben Nachman (Ramban) offers another level of understanding. In addition to serving as our guide for life, the mitzvot also serve as the path through which one merits life in this world and in the next. Ramban analyzes different types of motivations for performing the mitzvot, such as a desire for reward, a fear of not meriting Olam HaBah (enjoying eternal life in the next world), and performing the mitzvot purely out of our love for G-d. These different motivations affect one’s life in this world and the next.

I would like to humbly offer a third interpretation. The Torah is our source of life since it strengthens our connection to G-d and strengthens our spiritual vitality. However, it may not generally be the cause for one to lose his physical life in this world. Yet, in addition to the command that one’s life takes precedence over (most) commandments and in addition to the notion that one’s intention when performing mitzvot affects his life in this world and beyond, perhaps the words “and you shall live by them” teach us something about the way that we perform the mitzvot. Mitzvot must be done “with life.” One should not do a mitzvah with minimal or no enthusiasm and excitement. One should gather his or her strength together, focus his or her attention, and enthusiastically do the mitzvot with a sense of life. In doing so, one will feel that the mitzvot actually reciprocally give him life, energy, excitement, and meaning.

The Sefirat Ha’Omer Controversy

Starting on the second day of Pesach, we began to count the days and weeks leading up to Shavuot. This mitzvah, called Sefirat Ha’Omer, should be done at night, ideally starting with the emergence of the stars. However, if one counted after sunset, he would still fulfill the mitzvah. If one missed a night and forgot to count the entire next day, he may continue to count every night, but may no longer recite the blessing beforehand. The two questions that we will now analyze is why there are two possible starting times to count the Omer. Why should one ideally wait until the appearance of three stars (zeit hakochavim), but would fulfill his obligation if he counted at the earlier time of sunset? Furthermore, why is one no longer able to recite the blessing before counting the Omer if he forgot to count for one night and entire day afterward?

Let us now analyze the first question. There is a monumental debate between Rashi (as well as other commentators) and Rambam as to whether the mitzvah to count the days and weeks between Pesach and Shavuot only applies during the time when the Beit HaMikdash is in existence and the Omer barley sacrifice is offered or whether the mitzvah to count the Omer is independent of the mitzvah to bring the Korban Omer and, therefore, applies even when the Beit HaMikdash is not functioning. Rashi follows the first view and, therefore, understands that the mitzvah to count the Omer does not apply on a biblical level nowadays. It is, rather, a rabbinic enactment designed to help us remember the biblical commandment to count the Omer when we will one day have the ability to resume bringing the Korban Omer. Since the mitzvah of counting the Omer only applies on a rabbinic level nowadays, one may begin to count from the more lenient time of sunset due to the fact that the rabbis were lenient in this matter with determining the definition of nighttime.

In contrast, Rambam follows the second view and, therefore understands the mitzvah of counting the Omer to apply in full force in absence of the temple. Therefore, one must count after tzeit hakochavim, which is the earliest time that one may fulfill the mitzvah according to the Torah. Most halachic authorities assume like Rashi. Although we ideally try to count after tzeit hakochavim in deference to the opinion of the Rambam, if one counted at the earlier time of sunset he would still have fulfilled the mitzvah.

Now let's look at our second question. What's the deal with saying or not saying the blessing? There is a tremendous debate between two classical commentators about whether the mitzvah to count to Omer is one large commandment that must be fulfilled during every day during the time between Pesach and Shavuot in order to be complete or whether it is a mitzvah that applies *during* these forty nine days. According to the Ba'al Halachot Gedolot (Rav Shimon Kayara, called "Bahag" as an acronym for the name of his book, 8th Century Babylonia), Sefirat Ha'Omer is one extended mitzvah that must be done every day in order to be complete. Rav Soloveitchik explained this in the following way. The Torah requires that we count "sheva shabatot temimot" – seven complete weeks. According to the Bahag, there must be a *consecutive* counting that takes place during every day of these weeks. If one fails to count for an entire day, his mitvah is incomplete and he may no longer continue counting on subsequent nights.

The rabbinic commentators known as the Ba'alei Tosafot disagree and maintain that this mitzvah applies during these forty nine days and one may continue counting even if he missed a day. In light of this debate we can understand how our practice is a compromise between these two opinions. If one forgot to count for an entire night and subsequent day he may continue counting. However, in deference to the Bahag, who says that he may not continue counting, one who is in this situation may not recite a blessing before he counts. There are several scenarios that are affected by this debate, such as what the law is if one is unsure if he counted during the previous night and day, as well as what happened if one counted the previous day after sunset, but before tzeit hakochavim. These cases, however, are beyond the scope of this d'var Torah.

מאורות בפרשה (רפאל בן-ארוי'ה)

"וַיִּדְבֹר אֶל אֶהֱרֹן אָחִידָּךְ וְאֵל יִבְא בְכָל יְעַת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבַּיִת לְפָרֶכֶת" (ט"ז ב')

מהפשט למדים שנאסרה הכניסה על אהרן בכל עת אל הקודש ואפילו לא לפרקים אלא פעם אחת בלבד בשנה.

יש להוסיף היבט בדרך רמז בו ב"אל הקודש" מרומזת התורה. ו"בכל עת" מרמז על רוח הזמן המשתנה עם רוח הציבור. אך לא כן הגישה לתורה. אליה לא באים ע"פ רוח העת אלא מחייבת בכל הזמנים ובכל דור ודור ולא כל תלות במחשבה של אותו זמן והלך רוח אלא כביום נתינתה מסיני. לפיכך מוזהרים לא לבא אל התורה ("אל הקודש") בשינוי מחשבה של אותו זמן ("בכל עת").

”בְּזֹאת יָבֵא אֱהָרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ” (ט”ז ג')

וברש"י (שם): "בזאת בגימטריא שלו ארבע מאות ועשר רמז לבית ראשון". ויש להקשות למה דוקא מוצא רש"י קשר כאן לבית ראשון? ומוסיפים קושי ועונים בשפתי חכמים: "ואם תאמר וכי בבית ראשון בלבד היו כהנים גדולים והא אף בבית שני היו כהנים גדולים? וי"ל דכך פירושו של קרא, גימטריא של "בזאת" שנים יהיו כהנים דומיא דאהרן שיהיו מושחין אותן בשמן המשחה, אבל אחר בית ראשון לא נמצאו שיהיו מושחין אותן בשמן המשחה דומיא דאהרן, משום דבסוף בית ראשון נגזו שמן המשחה מיאשיה ואילך, כמו שכתב רש"י לקמן (פסוק ל"ב)".

”בְּזֹאת יָבֵא אֱהָרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ” (ט”ז ג')

אומר דוד המלך "אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח" ועוד: "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת". מה ענין 'זאת'?
ראה הגימטריא של "זאת" הוא 408.

”צום” - 136 וצום היא התשובה.

”קול” - 136 וקול הוא תפלה.

”ממון” - 136 וממון היא הצדקה.

והכונה ב"זאת" – בתשובה, תפלה וצדקה (שהם "צום" "קול" "ממון") יבא אהרן אל הקודש ביו הכיפורים.

וכך "אם תקום עלי מלחמה ב"זאת" היינו, בתשובה, בתפלה ובצדקה אני בוטח להעביר את רוע הגזרה. אבל – "איש בער" – 272 שאינו יודע לעשות שנים מאלו ($272 = 136 \times 2$) ו"כסיל" (136) שאינו בא אפילו באחת מהשלשה (שהוא שלישי מ"זאת") בכלל לא יבין את "זאת".
(מגליון המאיר מספר 1685)

”כִּתְּנֵת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי בַד יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵיט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנָפֹת בַּד יִצְנַף בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם” (ט”ז, ד')

איתא בגמרא (ר"ה כ"ו ע"א): "דאמר ר' חסדא: "מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה? לפי שאין קטיגור נעשה סניגור". דהיינו, הזהב מזכיר את חטא עגל הזהב שעשו במדבר, וכשבא הכהן הגדול לכפר על חטאי ישראל אין זה מן הראוי להזכיר חטאיהם ע"י בגדי זהב. זה הטעם שחכמים פוסלים שופר מקרני פרה לתקיעת שופר בראש השנה שגם זה יזכיר את העגל (בן הפרה) שבו חטאו ישראל ולפיכך אינו ראוי להיות סניגור עבורם.

ועוד סיבה לבגדים פשוטים והיא (שם): "חוטא בל יתנאה". שלא יתקשט וילבש בגדי זהב ויתנאה בהם (לכבוד ולתפארת) שגם יביאו לידי גאווה שנאמר (משלי כ"ה ו'): "אל תתהדר לפני מלך". לכן, להשמר מהתנאות במעמד המלך במיוחד בעת בקשת סליחה ורחמים וגם שלא יתמלא בגאווה שהיא מדה מגונה לפני השי"ת בכל עת, מלביש הכהן בגדים פשוטים ולא בגדי שרד.

”כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ” (ט”ז, ל')

"דרש ר' אלעזר בן עזריה (יומא פ"ה) "מכל חטאותיכם לפני ד' תטהרו" עבירות שבין אדם למקום (חילול שבת ומועדים, תפלה, וכדומה) יום הכיפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו (שקר, גנבה, אונאה, לשון הרע, וכדומה) אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו".

**"כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא וְאָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בָּשָׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל אֲכָלְיוֹ
יִפְרֹת" (י"ז י"ד)**

מבחינ הכלי יקר שהכתוב מזכיר בדם שלשה דברים. הא' (שם י"א) "כי נפש הבשר בדם הוא", הב' שהוא היפך מקודמו (שם י"ד): "כי נפש כל בשר דמו בנפשו", כלומר, שהנפש הוא בדם והדם הוא הנפש כאילו שניהם מעורבבים יחד כל אחד באחר. והג' (שם) "נפש כל בשר דמו הוא" וכאן הדם הוא הנפש עצמו ואין דם בלא נפש ונפש ללא דם.

ועתה יואר לנו להבין טעם הצורך לכסות דמו. אומר האור החיים (שם): "לצד שדמו הוא נפשו מהמוסר לנהוג כבוד זה, כדרך שצוה ד' לקבור אדם מת משום כבודו וכו'".

יתר על כן, הזהירות בדם הנאכל חשובה מפני ההשפעה על האדם האוכל. ואומר על כן הרמב"ן (שם): "מן הידוע עוד, כי הנאכל ישוב בגוף האוכל והיו לבשר אחד, ואם יאכל אדם נפש כל בשר והוא יתחבר בדמו והיו לאחדים בלב תהיה עובי וגסות בנפש האדם, ותשוב קרוב לטבע הנפש הבהמית אשר בנאכל, כי הדם לא יצטרך עכול כשאר הנאכלים שישתנו בעכולם, ויתלה בו נפש האדם בדם בהמה. והכתוב אומר (שם שם כ"א) מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ. ולכך אמר (פסוק י"ד) כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא, כי לכל בשר באדם ובבהמה נפש בדם ואין ראוי לערב הנפש הנכרתת בנפש הקיימת, אבל תהיה לה כפרה על המזבח לרצון לפני ה'.

וזה טעם על כן אמרתי לבני ישראל - בעבור שהדם הוא הנפש ואין ראוי שתאכל הנפש את הנפש, ואני חמלתי על נפש האדם ונתתיו להם על המזבח שתהיה נפש הבהמה מכפרת על נפשו. ושנו בספרי (ראה ע"ו), רק חזק לבלתי אכול הדם (דברים י"ב כ"ג), רבי יהודה אומר מגיד שהיו שטופים בדם וכו'. כי הדם הוא הנפש, להגיד מה גרם. ולא תאכל הנפש עם הבשר, זה אבר מן החי. זה רמז וראיה למה שפירשנו."

DEDICATIONS

Seudat Shlishit: Sponsored by Houchangue Toubian in memory of his mother Farha bat Yadegar & Rivka who's Azkara is May 13 – Friday.

Kiddush: Sponsored by Naftali and Stacey Mapour in honor of their son Ben's Bar Mitzvah.

For dedications please email asaftamir@verizon.net one week in advance

סיפורי חסידים

מה למד רבי יצחק מדרוהוביץ מעבודת הכוהן הגדול ביום הכיפורים?

רבי יצחק מדרוהוביץ אביו של רבי יחיאל מיכל מזלוצוב היה מראשוני הנוהים אחר תנועת החסידות וזמן מה שהה במחיצתו של הבעל שם טוב הקדוש. והיה משמשו בשעת הצורך. פעם הגיש רבי יצחק לרבו כוס חמין וכדרכו הצנועה נעמד בלא ניע מאחורי הבעש"ט עד שהלה גמר לשתות ואז נטל ממנו בדחילו ורחימו את הכוס הריקה כדי להשיבה למקומה.

הבעל שם טוב היה אותה שעה במצב רוח מרומם, ובחיוך נלבב קרא למשמשו: "זה עתה היגשת לי כוס חמין, שבוודאי הינך סבור כי בכך אתה משמש תלמיד חכם, אולם תמיהני עליך שאתה עומד ומצפה שעה ארוכה כדי ליטול ממני את הכוס בגמר השתייה, מה מצווה אתה מוצא בנטילה זו של הכוס הריקה מידי?". רבי יצחק הרכין ראשו בעמדו לפני רבו, ובנימה של יראת הכבוד אמר: "בזמן שבית המקדש היה קיים נכנס הכוהן הגדול לקודש הקדשים שתי פעמים בעבודת יום הכיפורים, בשחרית היה נכנס עם הכף והמחתה להקטרת הקטורת בקודש הקדשים (יומא ה' א'), ובשעות בין הערביים נכנס שנית לקודש הקדשים כדי להוציא משם את הכף והמחתה (יומא ז' א'), משמע מכאן שהוצאת הכף והמחתה ממקום הקודש נעשית אף היא בקדושה ובטהרה על ידי הכוהן הגדול ביום הקדוש בשנה."

הבעל שם טוב התפעל מהתשובה הלמדנית של תלמידו ומשמשו, והעיר בקורת רוח "מהיום והלאה יהא עלי לשקול כל אימת שאבוא להטיל עליך שרות כלשהו, שכן נראה לי עתה כי בדין הוא שאני אהיה משמש שלך".

תשובה מבריקה של המהר"ל מפראג

על הכתוב בפרשתנו (י"ח כ"א): "ומזרעך לא תתן להעביר למולך", [פולחן כנעני קדום שבו העבירו אנשים את בניהם באש כקרבת כפרה לאלהיהם] שנינו במסכת סנהדרין (ס"ד ע"ב): "העביר כל זרעו למולך פטור שנאמר 'ומזרעך' ולא כל זרעך". בעניין זה מספרים שהמהר"ל מפראג, רבי יהודה ליוא ברבי בצלאל, נשאל פעם על ידי כומר נכרי, שהיה בקי בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, "מהו הטעם לדין שקבעו חכמי התלמוד שהמעביר כל בניו למולך פטור מכל עונש, כלום יש טעם להקל בדינו של זה שלא העביר רק אחד מבניו למולך אלא את כל בניו?"

השיב המהר"ל מפראג לשואל הנכרי תשובה על דרך ההיגיון, במסכת חלה (פרק א' משנה ט') שנינו: "האומר כל גרני (תבואתי) תרומה" [כל התבואה שהחסנתי בגורן שבאדמתי תהא תרומה לכוהן] "וכל עיסתי חלה" [וכל הבצק שבביתי להכנת לחם יהא אף הוא כולו לכוהן], "לא אמר כלום". הטעם לדין זה הוא שאדם המציע את כל תבואת גרנו לתרומה וכל עיסת ביתו לחלה מוכיח בעליל שאינו שפוי בדעתו, שהרי אדם בר דעת מותיר לעצמו ולבניו ביתו כדי צרכי מזונותיהם. בדומה לכך יש להסביר את הדין שקבעו חכמינו ז"ל במי שמעביר כל בניו למולך, אדם זה מוכיח בעליל שאינו אלא מטורף גמור, ומי שהגיע לא עלינו לכלל טרוף מקובל הדבר שאין בית דין יכול לדונו בשום פנים ואופן.

בעל גאוה גרוע ממי שמחזיק עצמו

החווה מלובלין, רבי יעקב יצחק הורביץ, (מגדולי האדמורים בפולין בסוף המאה הי"ח ובראשית המאה הי"ט) אמר פעם לחבורת תלמידים ומקורבים: "עליכם לדעת שחביב עלי רשע היודע שהוא רשע מצדיק היודע שהוא צדיק".

שאל אותו רבי שמחה בונים מפשיסחה (מחשובי תלמידיו של ה"חווה" באותו זמן): "כלום ייתכן להעדיף רשע כלשהו על פני צדיק הרי חז"ל הורו לנו ששקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו" סנהדרין (ק"ג ע"ב)?

"יפה שאלת, שמחה בונים" קרא החווה בקול רועם, ולאחר שהייה קלה הוסיף ואמר: "רשע היודע ומכיר ברשעו הולך בעניין זה בדרך האמת, וממילא יש לו זיקה ושייכות לה' יתברך שחותמו אמת" (שבת נ"ה ע"א). לעומת זאת מי שמחזיק עצמו לצדיק ודאי שהוא לוקה במידת הגאוה, שהרי כבר נאמר: "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קוהלת ז' כ'), ומי שנכשל לא עלינו במידת הגאוה אין לו זיקה ושייכות להקדוש ברוך הוא הקורא כנגדו: "אין אני והוא יכולין לדור בעולם" (סוטה ה' ע"א)

בענין זהירות בהרגל

”דַּבֵּר אֶל אֱהֲרֹן אַחִידְךָ וְאֵל יִבְאָה בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאֲרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בְּעֵינֵי אֲרָאָה עַל הַכַּפֹּרֶת” (ט”ז ב’)

אהרן מוזהר שאין עליו לבא אל הקודש אלא פעם אחת בשנה, ביום הכיפורים. אם כך, יש לשאול מדוע לא צוה התורה כך בדיוק ונקטה בלשון ”וואל יבא בכל עת אל הקודש”? ממה יש להזהיר את אהרן? מה בטבע האדם עשוי להכשילו?

יאירו דברי רש”י שפירש (שם): ”לפי שגילוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא”. דהיינו, היות שיש בידו לראות את גילוי השכינה בתכיפות רבה יש סכנה שיקל במראה התכוף וירגיש שההכרות מתירה לו התקרבות מתי שיחפוץ.

היש גדול מאהרן בכהנים? בטרם הכנסו לקודש הקדשים היה פורש ז’ ימים של ”פרישה של קדושה” (תוספתא פרה ג’ א’) ועם כל זאת עדיין מצא הכתוב צורך להזהירו בחומרה רבה ”וואל יבא בכל עת אל הקודש - לפי שגילוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא”, אלא פעם אחת בשנה. ומה הסכנה? שכוחו של ההרגל יהפוך את קודש הקדשים חולין.

היכרות יתר עלולה להוליד הקלה בערך

ראה מה שכתב החסיד יעב”ץ בפירושו לפרקי אבות (א’ ד’) על האמור ביחזקאל (מ”ו ט’): ”ובבוא עם הארץ לפני ד’ במועדים, הבא דרך שער הצפון להשתחות יצא דרך שער נגב, והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה, לא ישוב דרך השער אשר בא בו, כי נכתו יצא”. כי הקפיד השי”ת שלא יראה השער ב’ פעמים פן ישוה בעיניו לשער ביתו וקירות הבית לקירותיו, ולזה הזכיר הפסוק בראשו כי ביאתו לא היתה אלא מזמן לזמן, וכל זה מפני כי אהבת עם הארץ היתה מצד הדמיון לבד, ולזה תגדל מתחלה ותמעט לבסוף, אבל הנשיא שהשגתו שכלית לא יצטרך לזה, אבל כל שיוסיף להתמיד גודל האהבה בלבו ולכן יצא בדרך אשר בא בו. זה היה עון מעשה העגל, שהיה האהל בתוכם עד שמאסו בו, ואמרו (שמות ל”ב): ”עשה לנו אלהים” ומשה רבינו ע”ה הרגיש בזה ונטה לו את האהל מחוץ למחנה הרחק מן המחנה”.

דרכו של עולם הוא שהיכרות שרגילים בה הרבה מולידה קלות דעת, המעטת כבוד ואפילו עד כדי בוז (contempt).

ועוד כותב שם החסיד יעב”ץ בזה”ל: ”וזה כי טבע האנשים לקוץ בדברים בהתמדתם ויבוא לבוז המלמד והתורה עצמה וכו’. אל תאמר כבר שמעתים פעמים רבות והוחזקו בעיני ואיני צריך לדקדק בדבריהם אלא לקבלם ולהאמינם, אלא הוי שותה בצמא כאילו לא שמעתם מימך, ודקדק בדבריהם עד שיתישבו בשכלך”.

ואיתא בגמרא (ברכות ס”ג ע”ב): ”תנו רבנן: כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו. פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש: ’ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה’, והלא דברים קל וחומר, ומה ארון ה’ שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה: ’והיה כל מבקש ה’ יצא אל אהל מועד’, תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה - על אחת כמה וכמה.....

ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש: הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם. וכי אותו היום נתנה תורה לישראל? והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה! אלא ללמדך: שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני”.

הפתיחה הראשונה מדברת במעלת מבקש התורה, שממש רץ אחריה ממקום למקום ובכך נותן לתורה כבוד רב שאין גדול ממנו ובכך מקבל מעלת ”מבקש התורה” ונקרא גם ”מבקש ד””, וזאת מעלה גדולה. אך לענינו נשפוך אור על הפתיחה השניה של ר’ יהודה שצריכה התורה להיות בגדר ”חדשה” מדי יום ביומו. לכן אומר הגמרא (שם): ”וכי אותו יום ניתנה תורה לישראל? האתגר הוא למרות שעוסק בה תמיד תהיה חביבה עליו כאילו זה עתה קיבלה ולא שדש בה כבר כל ימיו.

טבע האדם לקוץ בנייתן בהתמדה

ראה דבריו הנפלאים של ה"שיחות מוסר" (מאמר ס"ו לפי אחרי מות תשל"א, להרה"ג ר' חיים שמולביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר): "הנה אמרו חז"ל (ברכות ו'): 'ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו - שנאמר: בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתידך', לא את התפלה או פרק תהלים החשיבו כהזכרת השם אלא את עסק התורה, היגיעה להבין בכל דבר דעת עליון. וזכורני שאאמו"ר זצ"ל היה עומד בישיבה ועיניו זולגות דמעות משמחה: 'בחורים צעירים במה הם עוסקים? לדעת מהי דעת עליון, מה אומר הרבש"ע בדין זה?'", ובזכות עסק זה זוכה ל"אבא אליך וברכתידך", ואף בהשראת שכינה זו קיימת סכנה עצומה לאדם, שע"י ההרגל וההתמדה עלול הוא לקוץ בדבר, ולהפוך את ה"קודש קדשים" לחולין.

ואף בנס המן כיון שירד בכל יום נתרגלו בה ואמרו (במדבר כ"א ה'): "ונפשינו קצה בלחם הקלוקל", ולאחר שפסק מלרדת כתיב (יהושע ה' י"א): "ולא היה עוד לבניי מן ויאכלו מעבור הארץ", פירש"י: "הא אם היה להם מן לא היו אוכלים מעבור הארץ", משום שפסק מלרדת לכן נתאוו לה.

ואמרו במדרש (ב"ר י"ז ז'): "מטרונה אחת שאלה את רבי יוסי, אמרה לו למה בגניבה וכו' [שנבראת האשה מן הצלע כשהיה אדם הראשון ישן], אמרה לו, למה במטמוניות וכו', אמרה לו מוספת אני על דבריך אמורה הייתי להנשא לאחי אמי ועל ידי שגדלתי עמו בבית התכערתי בעיני, והלך ונשא לו אשה אחרת ואינה נאה כמוני" אף רגשות שבטבע כנשיאת חן דועכים ומתבטלים ע"י ההרגל, ולא זו בלבד אלא שנעשה מאוס ומכוער, זוהי הסכנה שבהרגל.

וכך מפורש בכתוב (משלי כ"ה י"ז): "הוקר רגליך מבית רעך פן ישבעך וישנאך" אף לריע הטוב ביותר מהוה ההרגל סכנה שיהפוך לשונא.

וע"ז מתריע הנביא (ישעיה כ"ט י"ג): "וען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה", ריחוק לב מדי נובע מכך שהמצות והיראה נעשה "מלומדה", ההרגל מרחיק את האדם מבוראו, הפה והשפתיים ממשיכים בהרגלם, אולם ההתלהבות וכל הקרוי "לב" נעלם ואיננו.

וזוהי עבודת האדם כל ימי חייו. לחדש את רגשותיו בכל שעה, ולשמור על הלב שלא יצטנן, ולא תהיה יראתו "מצות ד' מלומדה".

נמצינו למדים שדרך "מלומדה" היא דרך המשכיות תמול שלשום ולא מהרגשת לב שיש בה התחדשות ואין בלב חש יראה ורטט של חידוש וצמא לבאות.

להיזהר במכריו במיוחד בבני ביתו

בפרשת אחרי מות מחמירה התורה בעריות שנאמר (י"ח ו'): "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה", ודורש האבן עזרא (שם): "והנה אסר כל הנמצאות עמו בכל שעה". דהיינו שרגיל לראותן יום ביומו והקריבה מביאה לידי גילוי ערוה והיחוד גם הוא מביא לידי ערוה (וכך גם דורש ה"כלי יקר") וזה נכון גם לגבי איש וגם לגבי אשה וזהו שאומר רש"י (י"ח ו'): "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו להזהיר הנקבה כזכר לכך נאמר לשון רבים".

ודרך הירידה מהרה ואדם לעתים אפילו לא חש בירידתו. מצינו בירושלמי (ברכות ג' ד') על תקנת עזרא לבעל קרי שיטבול. והטעם שנתנו, מעשה בשומר כרמים אחד שבא להזקק לאשת איש עד שהם מתקינים להם מקום לטבילה עברו עוברים ושבים ובטלה העבירה".

פליאה גדולה כאן אותו שומר כרמים עמד לעבור על איסור חמור של אשת איש ועדיין דואג לטבילת עזרא? אך טבע האדם כך הוא שאינו חש עד היכן ירד וחושב באמת להתעסק במצוה שבאה מעצם העבירה?

ויש להזהר מאד בהרגל היחסים בין אדם לחבירו, בין איש לאשתו ואשה לבעלה וכן ילדים להוריהם, שגם כאן טבע האדם לראות כמובן מאליו (take for granted) בכח ההרגל, שרואים יום ביומו ומכירים מלפני פנים ועושים עבורו דברים חוזרים ונשנים, ומקבל טובות מבן או בת זוגו או מהוריו עד שכך נראה לו דרכו של עולם וכן פועלת סביבתו מעין בעצמה.. שצרכי הבית מצויים

והשלחן ערוך וכדומה שכל אחד עושה מה שעושה מכת התפקיד הטבעי ולכן אין בזה מעלה מיוחדת. ככל שנשנה זה הסדר כך הסכנה שההתרגלות משכיחה את הכרת הטוב בכל קבלה שמקבל איש לרעהו בעל לאשתו ועוד.

וזהו הענין שחסד אפילו שיש בו צורך ודחף מהנותן לתת, ואפי' שיש לנותן הנאה מהענקה לזולת יש להזהר לא ליפול בפח ההרגל לקבל בלא תמורה מזולתו ולו רק בהכרת הטוב.

יתר על כן יש חובת הכרת הטוב להשי"ת. יסוד כל התורה למרות שנראה שהטבע וחיי יום ביומו חוזרים ונשנים שישתדל בכל כוחו להכיר טובה ל"מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית" כי נפשו הוא חייב לו.

להזהר מסביבות הגוים וחוקותיהם

מזהיר הכתוב (ויקרא י"ח ג'): "ובחוקותיהם לא תלכו" מדוע חוזרת התורה ושונה פעמים רבות לשמור להבדיל את ישראל מהעמים? גם כאן מכירה התורה בסכנת הסביבה והשפעת המוסכמות החברתיות, והלך הזמן, ורוח ה"חידושים" שנעשים כל כך זמינים ונראים לעין כל כמובנים מאליהם עד שנהפכים לטבע בפני עצמם.

אומר על כן ה"דעת תורה" (להרה"ג ר' ירוחם ליבוביץ זצ"ל משגיח ישיבת מיר, פ' אחרי מות עמו ק"מ): "זהו הענין אשר אמר הכתוב "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא תלכו", וברש"י "מה הניח הכתוב שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים החקוקין להם כגון טרטיאות ואצטידיאות" ישנם גם אצל הגויים מעשים שהם מצוות אצלם אבל יש אצלם עוד חוקים אשר הם אמנם כל עיקרם דברים החקוקים להם. דברים שאין בהם כל טעם ומהלך אלא נובעים מהטבע שלהם מעצם מהותם מעצם האינסטינקט שלהם עצמו והוא הכי העיקר שלהם, ובהלך אדם בנמוסיהם של הגויים אדם המתחקה בחוקותיהם הנה כמוהם יהיו עושיהם ולא בישראל חלקו.

"ושמרתם את חוקותי" - כביכול עצם עצמיותו שלו דברים שנחקקו ממני ומעצמי בחינת "אנכי - אנא נפשי כתיבת יהבית" (שבת ק"ה) "מאן דנפח מדיליה נפח" (זוהר עיין רמב"ן בראשית ב' ז') הוא סוד החוקים ובשמירת החוקים "אתם הדבקים בה' אלקיכם" - ודאי, ו"חיים כולכם היום" כי אלקים חיים. הוא אמרו "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'", ודאי.

והרי הדבר מבהיל, כי יתכן שאדם ישמור תורה ומצוות יהודיות, וחוקים יעשה נכריים. עיקר מעמדו יהי על חוקים של גויים, והרינו מבינים כבר ודאי כמה רחוק הוא אותו האדם מן תורה לפי דברינו, שעיקר התורה הוא דוקא בחוקים "ושמרתם את חוקותי" והבן".

להנצל מסכנת ההרגל, יוציא חדש מתוך ישן

וכך כותב ה"דעת תורה" (פ' אחרי מות עמוד קמ"ג): "ומה היתה הביקורת שהנביא ישעיה (ראה לעיל) תבע אותם "ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה", הנה רואים אנו לכאורה דבר תמוה במעשה המצוות שכמעט כל הדברים הולכים תמיד על גלגל אחד: פסח, שבועות, סכות, תפלין, ציצית בכל יום. מצות זכירת יציאת מצרים בכל יום. וכן גם שאר המצוות רובם ככולם הם עדיין ללא כל השתנות. הנה במהלך החמה ידוע כי ישנם מהלכים יש מהלך יומי, מהלך שנתי, ומהלך המחזור, וחכמי האסטרונומיה מבארים כי אין הדבר כמו שאנו חושבים כי מהלך הגלגל הנהו תמיד על מקום אחד אלא שבאמת מסתבב הוא תמיד על מקום אחר. והגאון ריעב"ץ ז"ל בהסידור שלו מבאר זה על הפסוק "יום ליום יביע אומר" מעשה בראשית מתחדש בכל יום שאין מערכת יום אחד דומה למערכת יום אחר כל ימי עולם. ומובן שלו הי' איזה קלקול במהלך היומי אזי גם מהלך השנתי הי' מתקלקל אלא זהו הדרך המהלך היומי צריך להעשות תמיד רק ע"ד אחד בלי שום השתנות ובמהלך המתקן לו ואז דוקא גם מהלך השנתי ושאר כל המהלכים כולם יהיו בתקונם.

הנה בזה הוא יסוד תורתנו הקדושה וענין הלמעשה עבודת האדם היא כי ילך תמיד דוקא במהלך אחד ללא כל שינויים "ותרגילנו בתורתך" רק הרגל רק ישן בריבוי הכי אפשר וכשהמהלך הזה ילך על תיקונו כראוי וכהוגן בלי כל קלקולים כי אז זה המהלך גופא יתעתק עצמו למהלך השני הוא מהלך החידוש כציור מהלכי החמה כי מתוך מהלך היומי הוא בא למהלך השנתי.

ויוצא לנו מזה יסוד מוסד כי הרגל זה תנאי במהלך עבודת ה' מלומדה זה מן ההכרח ובלעדי מלומדה כלום לא יתהווה ותביעת הנביא היתה רק על מה שנשארו על מלומדה ולא התעתקו הלאה למהלך שני למהלך של חידוש ומזה גם בחינה כי גם המהלך היומי היה בו איזה קלקול כי לו הי' הכל בתקונו כי אז בהכרח כמו ממילא הי' מתעתק ודאי ויוצא לחדש כי חדש מתוך ישן ותוצאו.

הה"ד "את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו ללכת בהם" דייקא וכפירוש רש"י "אל תפטר מתוכם שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות", לו היה הענין עסק של חכמה כי אז אמנם היה די בידיעה לבד וחסל, אבל הענין הוא רק עסק של הרגל להרגיל את הגוף ולעשות אותו מלומד כי על כן ודאי מוכרח הוא ה"והגית בו יומם ולילה".

ומוסיף ה"שיחות מוסר" (שם): "ואף בעבודת האדם ה"חידוש" הוא העצה להנצל מסכנת ההרגל והמלומדה וה"חידוש" הוא ע"י עלייה מתמדת, כי אם אינו מוסיף ומתעלה הרי הוא מתרגל למצב, וזהו דכתיב (משלי ט"ו כ"ד): "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה" אם דרך החיים שלו אינו באופן של "למעלה למשכיל" סופו לקוץ ולמאוס בה ויבא ל"שאול מטה".